

PRESENTACIÓ DE L'ITINERARI **BANYERA**

El bany té un sentit de ritual de purificació i de regeneració, però també es relaciona amb la sensualitat i la idolatria pel propi cos. D'altra banda, la psicologia veu el moment bany com un retorn al ventre matern, un record de la vida fetal. Les representacions de figures femenines, com Venus sortint del bany, han estat presents en els diferents períodes de la història de l'art des de l'antiguitat clàssica. El tema del bany s'ha associat a través de temps a les figures femenines com a símbol de la sensualitat. De fet, constituïa una excusa per a les representacions de nusos, particularment durant l'art barroc. Gairebé no existeixen representacions de banys amb figures masculines fins el segle XX, quan la mentalitat i la censura canvien.

L'itinerari **Banyera** està representat pels artistes Joseph Beuys, Tom Wesselmann, Roy Lichtenstein, Pierrick Sorin, Sarah Lucas i Ester Ferrando. S'han triat aquestes manifestacions artístiques contemporànies amb l'objectiu d'oferir una mostra de la diversitat de materials, tècniques, procediments i concepcions que el referent de la banyera ha suscitat. Tenim exemples en què la banyera s'associa, efectivament, a processos de purificació i redempció com és el cas de la banyera de Beuys; exemples en què la banyera forma part d'un espai íntim d'higiene personal de la dona mentre és observada pels membres d'una societat patriarcal, com és el cas de les banyeres de Tom Wesselmann i Roy Lichtenstein; una banyera màgica que ens introdueix sobtadament en un món imaginari, com passa a la vídeoinstal·lació de Pierrick Sorin i, per últim, banyeres que esdevenen sexuades (Sarah Lucas) o orgàniques (Ester Ferrando) en el seu tractament.

Després d'un resum que comenta cadascuna de les obres seleccionades, es concreten els objectius generals i els procediments que es poden extreure de les diferents anàlisis elaborades en forma de fitxes i que són extrapolables al treball a l'aula.

MANIFESTACIONS ARTÍSTIQUES QUE CONFIGUREN L'ITINERARI

Joseph Beuys (Krefeld, Holanda, 1921- Düsseldorf, Alemanya, 1986) utilitza un objecte de procedència industrial a la seva obra **Banyera** (1960). Es tracta d'una banyera de nadó esmaltada en blanc i muntada sobre quatre potes, amb un desguàs en un extrem. L'objecte ha estat triat per les associacions personals que desperta en l'artista, el qual identifica aquesta banyera amb la que feia servir la seva mare per banyar-lo. Beuys afegeix tot un seguit de materials de contingut específic (esparadraps, gases i greix) fent que l'objecte adquireixi un sentit simbòlic. L'aspecte vulgar d'aquesta obra és deliberat, ja que Beuys no es preocupa per aconseguir la perfecció formal, sinó que li interessa plantejar qüestions relatives a la vida, la intimitat i el dolor.

Impressionat per la presència d'enormes cartells publicitaris a les grans ciutats americanes, **Tom Wesselmann** (Cincinnati, Ohio, Estats Units, 1931 - Nova York, 2004) es decideix per les composicions de grans dimensions. El seu llenguatge es torna cada vegada més cridaner sota la influència de la publicitat.

Deixa de recórrer a la tradició històrico-artística i la substitueix per la iconografia de la imatge publicitària. Sota aquesta influència representa sovint cuines i banys típics de les cases de classe mitjana americana. A la seva obra ***Banyera collage número 3*** (1963) Wesselmann representa l'interior d'una cambra de bany on podem apreciar la imatge d'una dona nua eixugant-se després de la dutxa. La composició no és plana, sinó que afegeix objectes d'ús quotidià com la barra amb la cortina de bany, la catifa o el tovalloler amb la tovallola, entre d'altres.

També durant la dècada dels seixanta, **Roy Lichtenstein** (Nova York, 1923 – 1997) pinta les heroïnes modernes amb una visió estereotipada. Les representa en diferents actituds: complaents mestresses de casa dins d'un món patriarcal, víctimes de drames passionals amb expressions d'ansietat i por, etc. Els seus referents immediats són els còmics, les revistes del cor i la publicitat. Al quadre ***Dona a la banyera*** (1963) manté el seu estil de colors primaris i elements perfilats que neguen la il·lusió de profunditat i reafirma, en canvi, la importància del temps, ja que dona a les seves creacions un camp cec que motiva l'espectador en la construcció de relats per tal de contextualitzar cada imatge.

La videoinstal·lació ***Un spectacle de qualitat*** (1996) es va exposar a CaixaForum com a part integrant del muntatge *Pierrick Sorin, Av. Marquès de Comillas, 6-8 08038 Barcelona*, on **Pierrick Sorin** (Nantes, França, 1960) reconstruïa el seu taller (i al mateix temps, casa seva) a les sales del museu. Les peces es distribuïen pel rebedor, pel menjador o la cambra de bany, amb un gran sentit escenogràfic. D'aquesta manera, l'artista volia denunciar i ajudar a combatre la separació entre art i vida. Dins d'aquesta reconstrucció de la casa/taller de Sorin, l'espectador era sotmès contínuament a tot un seguit de paranys com, per exemple, la inevitable invitació a prendre un bany amb l'artista. La interacció amb l'obra es produeix de forma individual, només cal introduir el cap a través d'un forat practicat a la paret i un dispositiu de filmació fa que la imatge de l'espectador quedi automàticament incorporada a la banyera escumosa.

L'*assemblage* ***Dona dins una banyera*** (2000) de **Sarah Lucas** (Londres, Anglaterra, 1962) consta d'una banyera petita, col·locada directament a terra, sobre la qual podem veure un penjador suspès del sostre amb dos ous ferrats i unes mitges semitransparents. L'aixeta de la banyera s'ha girat 180 graus, de manera que el sortidor apunta cap a dalt. Per elaborar els seus *assemblages*, Sara Lucas s'apropia d'objectes quotidians, els descontextualitza i els juxtaposa per a convertir-los en metàfores sexuals. El seu treball és un paradigma d'una actitud en contra de l'art decoratiu i convencional i una aposta per la llibertat expressiva.

Per últim, és indubtable que la instal·lació ***De cos absent*** (2006) és fruit d'una experiència vital de l'artista, **Ester Ferrando** (Reus, 1972), pel fet d'haver estat mare just abans de començar a planificar el projecte de l'exposició. Les tres banyeres fabricades per l'artista són semitransparents, realitzades amb fibra de vidre, resina i tint vermellós; estan plenes d'aigua i il·luminades des de

dins. L'artista vol convertir la banyera en quelcom orgànic, gairebé com un òrgan vital o una placenta contenidora de líquid.

RECAPITULACIÓ D'**OBJECTIUS** GENERALS EXTRETS DE L'ITINERARI **BANYERA**

- Considerar la dimensió simbòlica del ritual del bany o d'altres rituals quotidians en general.
- Reivindicar l'ús de materials no convencionals (a part dels considerats propis de la pintura o l'escultura).
- Reflexionar sobre la dimensió metafòrica dels materials a emprar.
- Considerar els objectes de l'entorn en les seves qualitats estètiques i també en el seu rerefons sentimental, polític, històric, simbòlic, etc.
- Proposar nous procediments escultòrics: trobar, triar, juxtaposar, reordenar, descontextualitzar... En lloc d'esculpir, modelar, abuidar...
- Utilitzar recursos de la retòrica de la imatge: metàfora, hipèrbole, sinestèsia, personificació, etc.
- Juxtaposar diferents nivells de realitat en una mateixa obra.
- Crear la il·lusió de realitat mitjançant la posta en escena i l'holografia.
- Utilitzar la tecnologia audiovisual com a instrument de creació.
- Reflexionar sobre les relacions entre publicitat, mitjans de comunicació i consum en la nostra societat. Identificar la repercussió que això pot tenir sobre els aspectes formals, tècnics i de difusió de l'obra artística.
- Considerar la publicitat com a font d'inspiració artística.
- Afavorir la introspecció i la reflexió personals.
- Reconsiderar el concepte d'autoria de l'obra artística després dels artistes Pop.
- Incorporar l'espectador com a part integrant de l'obra.
- Estimular la percepció sensorial de l'espectador introduint elements diversos: aigua, vidre, llum, so, etc.
- Provocar múltiples associacions d'idees en l'espectador.
- Afavorir la introspecció i la reflexió personals.
- Concebre una instal·lació relacionada amb l'espai envoltant.

RECAPITULACIÓ DE **PROCEDIMENTS** EXTRETS DE L'ITINERARI **BANYERA**

Procediments bidimensionals

- Utilització i manipulació d'imatges procedents dels mitjans de comunicació.
- Ús de tècniques reproduïbles: fotocòpia, fotografia, manipulació digital d'imatges, serigrafia, etc.
- Combinació de tècniques reproduïbles amb tècniques pictòriques tradicionals.

Procediments tridimensionals

- Ús d'objectes manufacturats i d'ús quotidià com a part integrant de l'obra.
- Intervenció plàstica sobre objectes manufacturats.
- Creació d'un *assemblage*.
- Creació d'una instal·lació (o d'un projecte d'instal·lació).

Procediments àudio-visuals

- Creació d'una vídeoinstal·lació (o d'un projecte de vídeoinstal·lació).

Procediments generals

- Ús de materials no convencionals.
- Implicació de l'espectador en la realització de l'obra.